

KRISTIANSUND KOMMUNE EIENDOMSENHETEN

DETALJREGULERINGSPLAN FOR OPERA-, MUSEUM OG KULTURHUS I KRISTIANSUND

SOSIALE OG ØKONOMISKE VIRKNINGER

ADRESSE COWI AS
Karvesvingen 2
Postboks 6412 Etterstad
0605 Oslo
Norway
TLF +47 02694
WWW cowi.com

PROSJEKTNR.	DOKUMENTNR.				
A012773	NOT_OMKK_Sosiale og økonomiske virkninger				
VERSJON	UTGIVELSESDATO	BESKRIVELSE	UDARBEIDET	KONTROLLERT	GODKJENT
1.0	20.11.2020	Til samråd	Øystein Berge, Rina Brunsell Haarsvik	MAFL	MAFL

INNHold

SAMMENDRAG	3
1 Innledning	3
2 Metode	3
3 Dagens situasjon	3
3.1 Befolkning	4
3.2 Næringsliv	7
4 Virkninger for helse	9
5 Sosiale virkninger	10
6 Virkninger for byens attraktivitet og næringslivet	11
7 Oppsummering	12
8 Referanser	12

SAMMENDRAG

Et nytt operahus vil tilføre Kristiansund mer kultur som vil gjøre byen mer attraktiv. I tillegg vil kulturhuset øke opplevelsen av urbanitet, som igjen kan øke attraktiviteten. Det er en sterk positiv korrelasjon mellom urbanitet og befolkningsvekst.

For næringslivet vil et nytt operahus ha to positive effekter. En direkteeffekt som følge av at det skapes en ny møteplass i byen og en indirekte effekt av at det øker attraktiviteten og dermed arbeidsmarkedet. Et større arbeidsmarked vil øke produktiviteten i Kristiansund.

1 Innledning

Denne utredningen er utarbeidet i forbindelse med reguleringsplan for nytt Opera, museum og kulturhus i Kristiansund (OMKK). Bygget er sentralt plassert i Kristiansund, i kvartalet som rammes inn av Langveien, Kaibakken, Kongens plass og Skolegata. Prosjektet er et innfyllingsprosjekt, der Folkets hus skal gjenbrukes, og knyttes sammen med den eldste delen av Langveien ungdomsskole, mens den nyere delen av skolen skal rives.

Opera, museum og kulturhuset skal samle Operaen i Kristiansund (OIK), Nordmøre museum (SNM), Kristiansund bibliotek og Kristiansund kulturskole samt en museumsbutikk og kafé. Det er et mål at samlokaliseringen av de ulike kulturelle institusjonene skal aktivisere gatemiljøet og skape en ny urban møteplass for befolkningen.

C.F. Møller Architects og COWI AS planlegger Opera, museum og kulturhuset på oppdrag for Kristiansund kommune Eiendomsdrift.

Denne rapporten vurderer virkninger av ny opera i Kristiansund på næringsvirksomhet, attraktivitet, helse og sosiale virkninger.

Først er det en beskrivelse av metodikken, deretter en gjennomgang av dagens situasjon. Der belyses noen av Kristiansund utfordringer, og de videre analysene ser på hvilke effekter et operahus kan ha.

2 Metode

Metodikken tar utgangspunkt i Statens Vegvesens Håndbok V712 for konsekvensanalyser, og da spesielt kapitlet om lokal og regional utvikling. Oppdraget har vært relativt begrenset i omfang, og er mindre enn det som normalt gjøres i en slik konsekvensanalyse. Det er derfor gjennomført en forenklet analyse med utgangspunkt i håndboka.

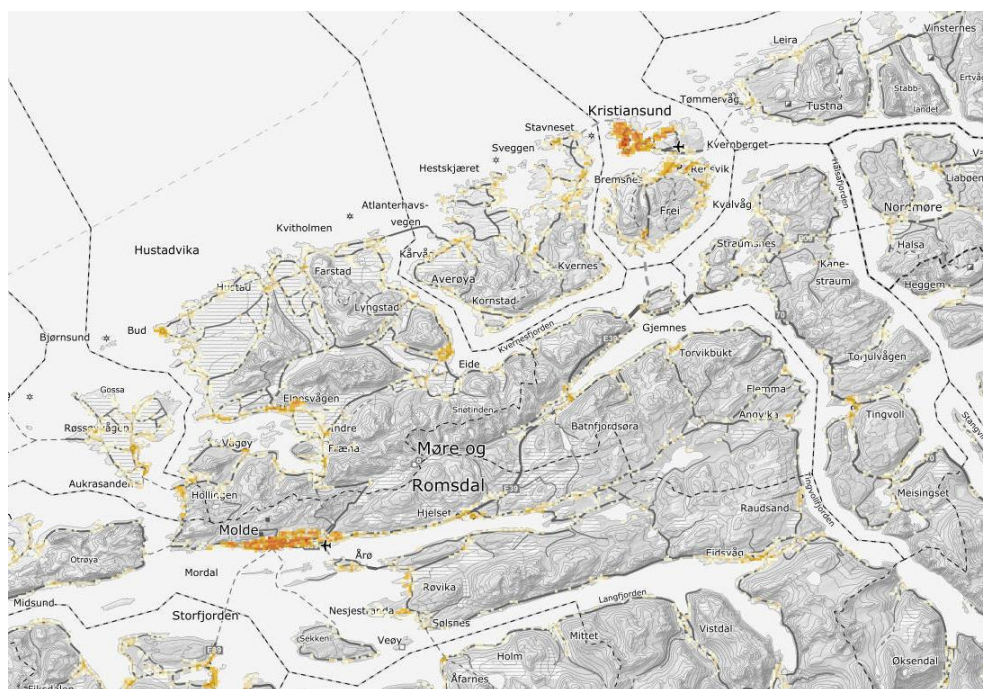
All statistikk er hentet fra Statistisk Sentralbyrå i første halvdel av april 2020.

3 Dagens situasjon

Kristiansund er den største byen på Nordmøre med i underkant av 25 000 innbyggere. Byen har historisk vært en svært viktig handelsby og et senter for

norsk eksport av fisk og tømmer. Med denne aktiviteten fulgte også industriutbygging og skipsverft. Byen har hatt et betydelig innslag av oljerelatert næringsliv siden 1992, da hovedforsyningsbase og driftsorganisasjonen for Draugen-feltet ble flyttet til byen.

Figur 3-1 viser befolkningstettheten i Kristiansund og området rundt. Det er relativt lav befolkningstetthet utenfor byene, som er omkranset av fjorder og fjell. Det betyr er relativt lite omlandsmarked for byene på Mørekysten.

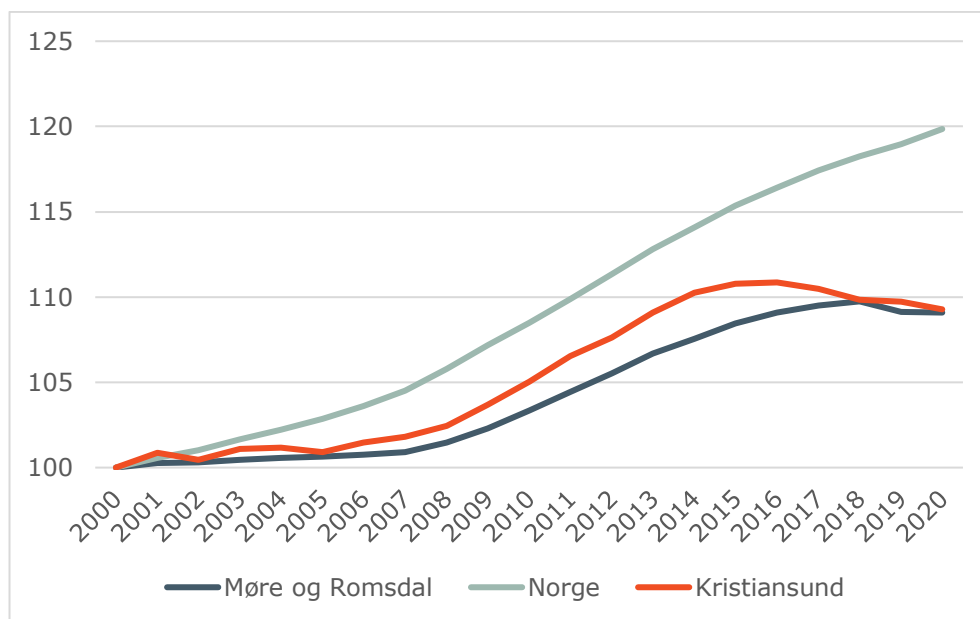
Figur 3-1 Kart over befolkningstetthet i regionen, Kilde SSB

Kristiansund har et levende kulturliv, og har blant Norges eldste operascener og arrangerer en viktig internasjonal fotofestival hvert år.

3.1 Befolkning

Kristiansund har hatt en svakere befolkningsvekst enn Norge de siste årene. Figur 3-2 viser befolkningsutviklingen i henholdsvis Kristiansund, Møre og Romsdal og Norge de siste 20 årene. Den er vist som en indeks der innbyggertallet i år 2000 er satt lik 100, og linjene viser veksten i perioden.

I denne perioden har befolkningen i Norge vokst med 20 prosent, mens den bare har vokst med 9 prosent i Kristiansund. Veksten i Kristiansund var svak frem mot 2005, men da tok den seg kraftig opp frem til 2015. Siden da har det vært en befolkningsnedgang i Kristiansund.

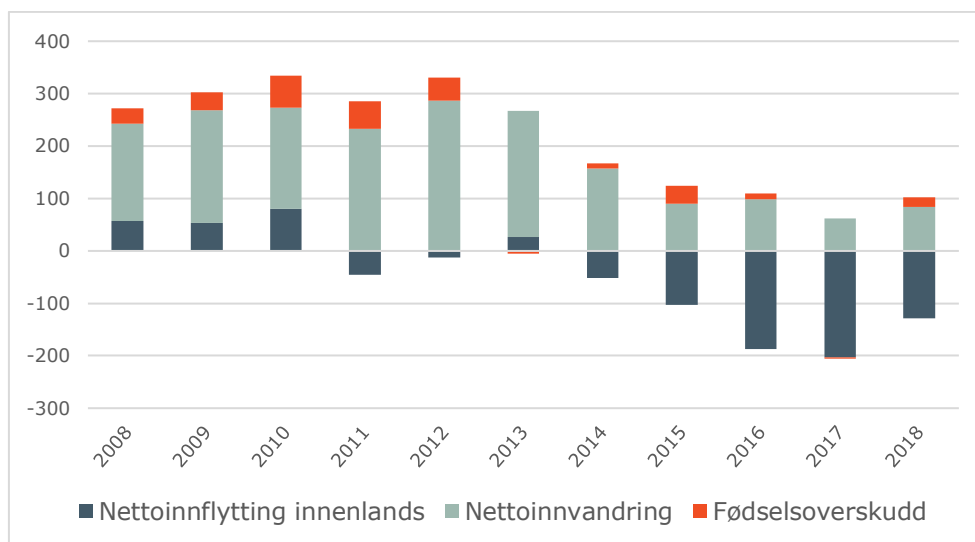

Figur 3-2 Befolkningsutvikling 2000-2020, indeks der år 2000=100

Befolkningsutvikling henger blant annet sammen med tilgang på arbeidsplasser. Veksten i Kristiansund korrelerer med aktiviteten i oljesektoren, med tydelig stopp i det oljeprisen falt mot slutten av 2014 og inn i 2015.

Befolkningsendringer i en kommune har tre årsaker. Den kan komme som følge av fødselsoverskuddet, som er antall levendefødte minus antall som dør, den kan komme som netto innenlandsk flytting, som er antall som har flyttet til kommunen fra en annen norsk kommune minus de som flytter fra Kristiansund til en annen norsk kommune, og det kan skyldes nettoinnvandring, som er antall som flytter til kommunen fra utlandet minus de som flytter andre vei.

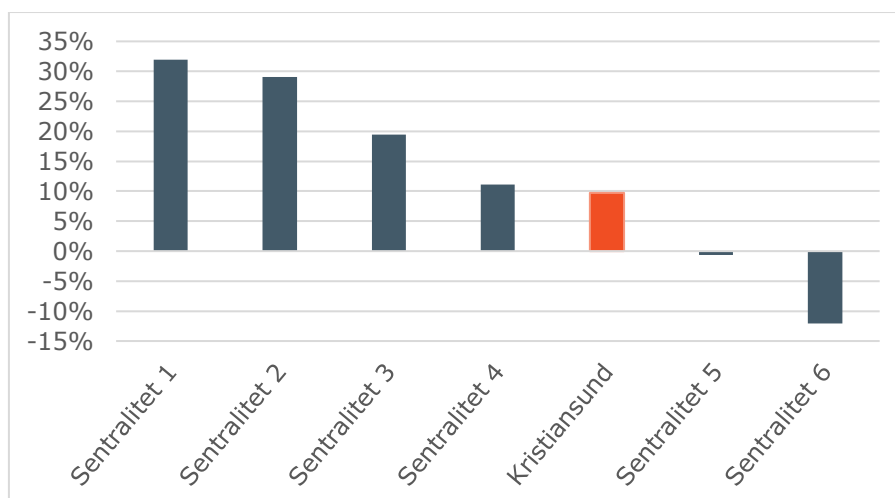
Av disse er det netto innenlandsk flytting som best beskriver attraktiviteten. Både fordi denne er null for hele Norge, og derfor beskriver en relativ attraktivitet, og fordi disse har i de aller fleste tilfeller valgt hvor de skal flytte. Innvandrere vil i varierende grad gjøre et bevisst valg om hvilken kommune de skal flytte til. Figur 3-3 viser utviklingen i disse tre i perioden 2008-2018.

Figur 3-3 Bidrag til befolkningsendring i Kristiansund 2008-2018

Figuren viser at fødselsoverskuddet gir et positivt, men relativt beskjedent bidrag til veksten. I perioden frem til oljeprisens kollaps var det høy nettoinnvandring som bidro til veksten. Den innenlandske flyttingen ga relativt små bidrag. I de siste årene har nettoinnvandringen falt, mens det skjer en betydelig fraflytting. Dette fører til at befolkningsveksten har vært negativ de siste årene.

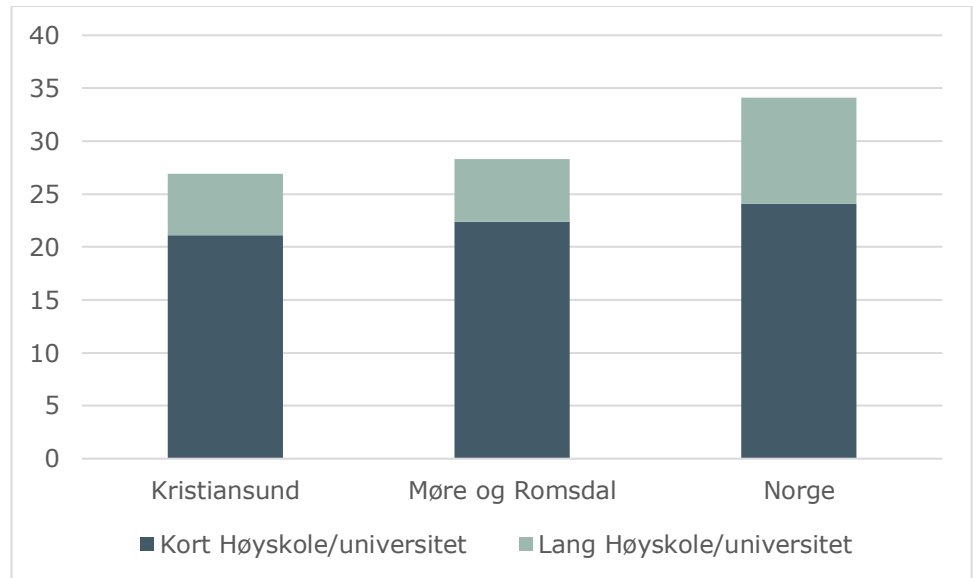
Norges befolkning vokser raskt. Men veksten er svært ujevnt fordelt. Det skjer en stadig sentralisering, som gir seg flere ulike utslag. Først og fremst har det skjedd en stor tilflytting til det sentrale Østlandet. Det er den nasjonale sentraliseringen. I tillegg skjer det regional sentralisering i hele landet der de byene vokser mens småsteder opplever nedgang. Figur 3-4 viser befolkningsveksten i perioden 2000 til 2019, der vi ser det er en tydelig korrelasjon mellom sentraliseringsgrad og vekst. Sentralitetsgrad er en klassifisering SSB bruker som mål for kommunenes sentralitet¹. Kristiansund, som ligger i sentraliseringsgrad 4, plasserer seg omtrent som forventet basert på sentraliseringsgrad.

Figur 3-4 Befolkningsvekst i perioden 2000-2019 etter sentraliseringsnivå, prosent

¹ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/ny-sentralitetsindeks-for-kommunene>

Data over flyttestrømmene viser også at det er flere kvinner enn menn som flytter til byene, og at i byene er utdanningsnivået betydelig høyere enn utenfor byene. Spissformulert kan en si at byene har overvekt av unge høyt utdannede kvinner, mens bygdene har overvekt av gamle, lavt utdannede menn. Figur 3-5 viser andel av den voksne befolkningen med høyere utdanning.

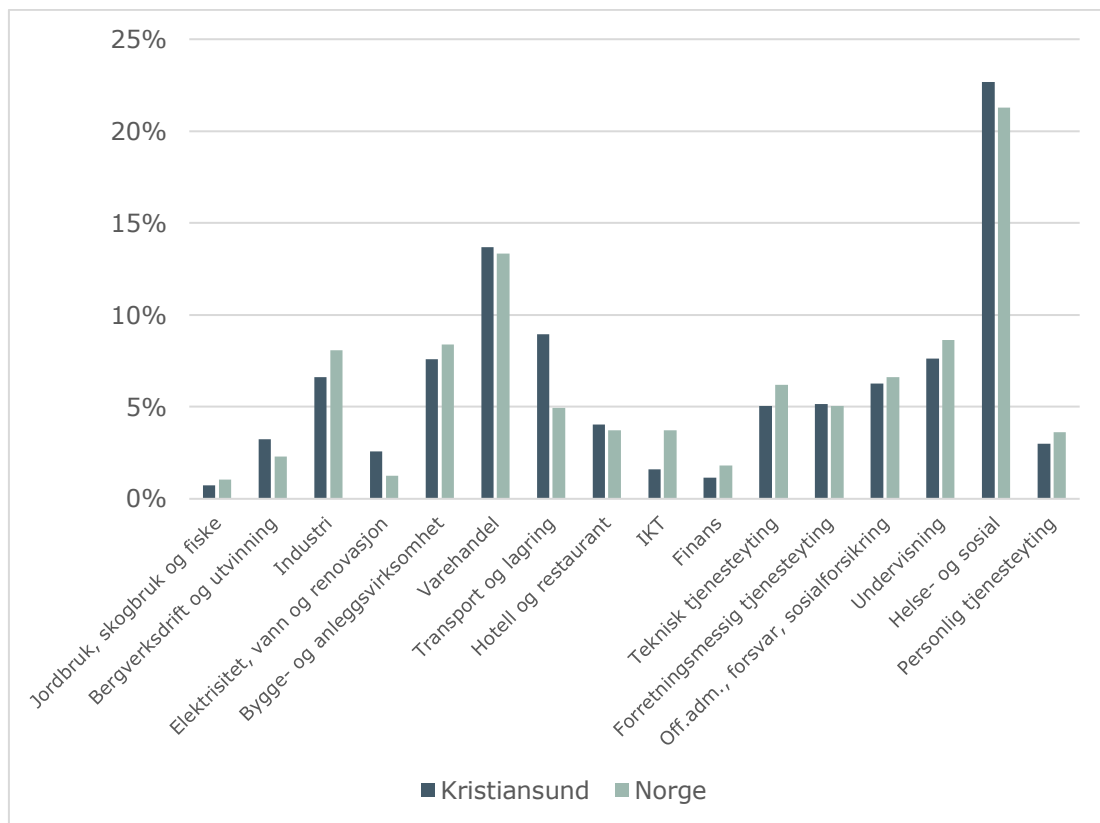
Figur 3-5 Andel av den voksne befolkning med høyere utdanning, 2018

I tillegg til arbeidsmarkedene er det grunn til å tro at nordmenn også ønsker å bo i eller rundt byer. Derfor vil økt urbanisering bidra til å gjøre en by mer attraktivt, og et rikt kulturliv er en del av slik urbanisering.

3.2 Næringsliv

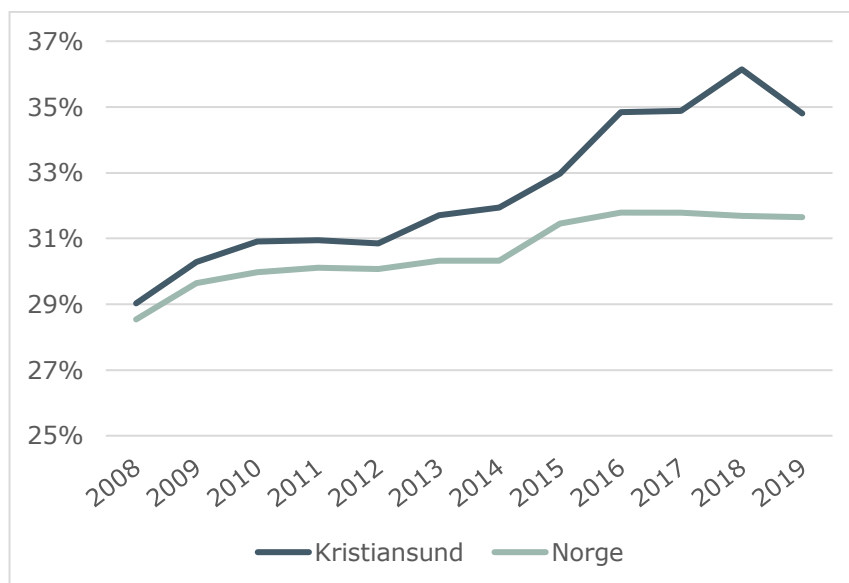
Kristiansund kommune har om lag 11 000 arbeidsplasser, men noen flere sysselsatte. det betyr at det er en marginal netto utpendling fra kommunen. Dette er overraskende, gitt at regionbyer normalt har en betydelig innpendling fra områdene rundt. Dette skyldes blant annet noe pendling sørover til Averøy, Molde og Ålesund, men også en del kristiansundere jobber i Trondheim, Oslo og Bergen.

Næringssammensetningen i Kristiansund er relativt lik den for hele Norge, som viste i Figur 3-6. Figuren viser hvor mange prosent av de sysselsatte som jobber i de ulike sektorene. I Kristiansund er helse- og sosialtjenester og varehandelen de næringene som sysselsetter flest. Kristiansund har større andel sysselsatte i transportsektoren sammenlignet med Norge, og det kan skyldes havneaktiviteten. Det Kristiansund har relativt lite av er IKT, finans og tekniske tjenester. Dette er typiske høyproduktive næringer som krever høyt utdannede ansatte og som primært er plassert i de største byene.

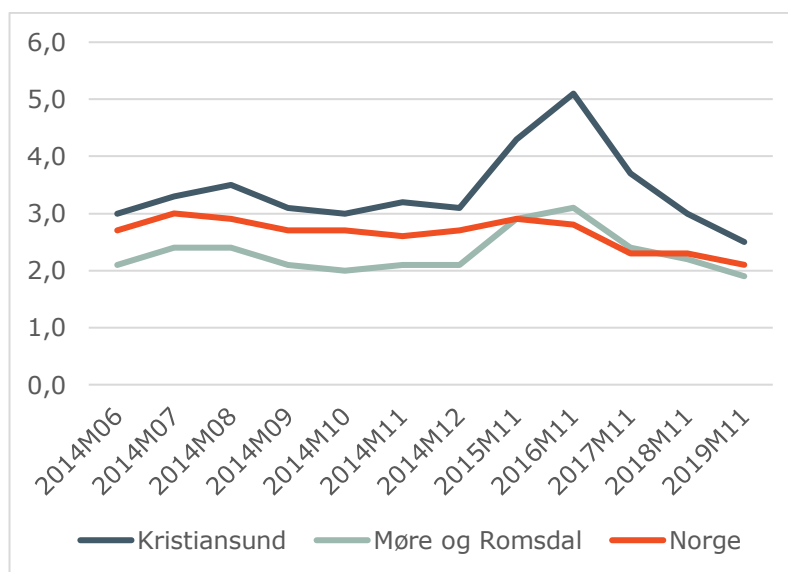
Figur 3-6 Registrerte sysselsatte etter næring, 2019

35 prosent av arbeidsplassene i Kristiansund er offentlige, noe høyere enn andelen for hele Norge. Andelen har økt jevnt og trutt de siste årene, og for Kristiansund har den vokst raskere enn for landet for øvrig. Dette er vist i Figur 3-7. Bortfallet av private arbeidsplasser under fallet i oljeprisen i 2015 gjør seg gjeldende. Dette vitner om et ensrettet næringsliv, som bør søke å få flere ben å stå på fremover. Attraktivitet for næringslivet handler om mange ting, og en av dem er evnen til å tiltrekke seg en høykompetent arbeidsstokk. Et nytt operahus kan gjøre byen mer attraktiv.

Figur 3-7 Andel sysselsatte som jobber i offentlig sektor, 2008-2019

Til sist ser vi at arbeidsledigheten i Kristiansund er høyere enn for Møre og Romsdal og for Norge. Byen har klart å hente seg inn etter oljesjokket i 2015, men nå er oljeprisen igjen svært lav, og det er usikkert om dette vil gi en ny økning i arbeidsledigheten.

Figur 3-8 Arbeidsledighet, prosent. 2014-2019

4 Virkninger for helse

Siden 2000 har det vært en betydelig økning i omfanget av forskning på sammenheng mellom helse og kultur. I 2019 kom WHO ut med en rapport som gikk igjennom over 900 forskningspublikasjoner der over 200 av dem var oversiktsarbeider. Til sammen dekket rapporten over 3000 studier på feltet (Fancourt og Finn, 2019).

Fancourt og Finn (2019) finner bevis på at kultur har en positiv virkning på helse og forebygging. Både gjennom at befolkningen er i mer bevegelse når de benytter kulturinstitusjoner, men kanskje viktigst at kunsten bidrar til folks mentale helse. Spesielt står det at det å delta jevnlig på kulturarrangementer, som teater eller opera, gjør at kognitive evner svekkes saktere hos eldre og gir lavere risiko for å utvikle demens.

Et nytt operahus i Kristiansund vil bli byens storstue for kunst og kultur. Og med et økende kulturtilbud vil også folkehelsen påvirkes positivt. Med en aldrende befolkning og presset kommuneøkonomi er dette viktig, ikke bare for kristiansunderne individuelt, men også for kommunen.

5 Sosiale virkninger

Fysiske rom blir stadig mer viktig i en stadig mer digitalisert hverdag. Offentlig dialog er mer fragmentert enn tidligere og foregår i større grad på deloffentlige rom som sosiale medier og digitale massemedier. Mennesket som sosialt vesen har behov for fysisk kontakt. I fysiske rom kan vi se og anerkjenne hverandre som individer, og ikke som representanter for grupper. Det er viktig for at sosiale normer bekreftes eller utfordres. Dette foregår først og fremst gjennom fysiske møter. Derfor blir det viktigere å legge til rette for behovet for å møtes i fysiske rom både i hverdagen og ved høytider.

Offentlige rom

Betydningen av offentlige rom blir større i dagens samfunn. De offentlige rommene utgjør en romlig mulighet og nødvendighet til å tre ut av private sfære. Offentlige rom er tilgjengelige for alle og gir mulighet til rom for luft, grøntstruktur, bevegelse og romslighet til opplevelser som lek, rekreasjon, estetiske erfaringer, symbolske rom for markedsføring, signaleffekter og byens attraktivitet og som rom for manifestasjon, protest og konflikt. I offentlige rom snakker folk sammen, ser og oppfatter hva andre sier og mener, og selv blir sett og oppfattet.

Offentlige rom kan ha ulike roller avhengig av hvor de ligger og byrommets karakter, på samme måte som et rom i et hus eller en bygning i en by har. Offentlig rom kan ha rollen som et sted befolkningen samler seg i offisielle sammenheng eller større arrangementer. Andre offentlige rom kan ha rollen som nabolagsparker for lek og møte med naboer. Kongens plass vil fungere som et offentlig rom for hele befolkningen, og utforming, møblering mv skal gjenspeile dette.

Utforming av design og plassering kan legge til rette for eller forhindre god flyt. Plassering av varetransport er bevisst lagt bak plassen for å sikre god tilgjengelighet og bruk av Kongens Plass. Samtidig som det avsatte området blir så lite som mulig.

Offentlige rom ute og inne

Bibliotek og kafeer kan også oppfattes som offentlige rom. Kafeer og bibliotek er steder som vanligvis er tilgjengelig for alle, og bør ses på som en naturlig forlengelse av offentlige rom ute og omvendt.

Bruken av uterommene henger sammen med aktiviteter som foregår inne i bygningene. Opera- og konserthuset. Nordmøre museum, Biblioteket og kulturskolen og kafeen vil samlet tiltrekke seg mange brukere og besøkende gjennom året. Aktivitet inne i bygninger er en god forutsetning for aktivitet utendørs der det ligger til rette for det. Kafeer med uteservering, plassering av sitteplasser, grønt, paviljonger med sitteplasser innbyr til opphold. Generasjonsplassen i vest og skal benyttes av flere målgrupper. Plassen ligger i le og er solrik, men må ha et innhold for å tiltrekke seg flere gjennom større deler av døgnet. Det etableres et aktivitetsprogram som benytter plassen og paviljongene. Mobile serveringsboder eller kafe i paviljonger vil kunne benyttes for å skape mer innhold i det offentlige rom. Inngang fra Opera- og konserthuset ut til Generasjonsplassen vil koble aktiviteter inne til opphold ute. Inngangen kan også knyttes til en gjennomgang gjennom bygningen noe som ytterligere vil forsterke bruken av bygningen og offentlige rom.

6 Virkninger for byens attraktivitet og næringslivet

Et nytt operahus vil tilføre Kristiansund mer kultur som vil gjøre byen mer attraktiv. I tillegg vil kulturhuset øke opplevelsen av urbanitet, som igjen kan øke attraktiviteten. Dette vil kunne ha positive effekter for befolkningsveksten i Kristiansund.

For næringslivet vil et nytt operahus ha to mulige effekter. En direkteeffekt som følge av at det skapes en ny møteplass i byen og en indirekte effekt av at det øker attraktiviteten og dermed arbeidsmarkedet. I tillegg kommer effekter av selve byggearbeidet, men denne analysen er ikke omfattende nok til å gjøre en vurdering av det.

En ny kulturell storstue i Kristiansund vil ikke bare være til nytte for kultursektoren. Også næringslivet vil kunne bruke denne. Målet vil være å fylle operahuset så mye som mulig i løpet av døgnet 24 timer, og på dagtid kan den benyttes av næringslivet til konferanser, større møter, lanseringer etc. Det er også potensielt for kommersielt samarbeid gjennom sponsoravtaler, profilering av næringslivet og andre typer samarbeid.

Et nytt operahus vil også øke attraktiviteten til Kristiansund og tiltrekke seg flere innbyggere. Dette vil øke størrelsen på arbeidsmarkedet, som igjen vil gi produktivtetsgevinster gjennom såkalte agglomerasjonseffekter. Agglomerasjonseffekter beskriver verdiskapingseffekter av økonomisk tetthet. Det er mekanismer bak slike effekter: **Deling, læring og samsvar**. **Deling** handler om at i større arbeidsmarkeder vil flere dele på fellesgoder og større markeder gi økt spesialisering av varer og tjenester. Man vil i større grad få skreddersøm i store markeder. **Læring** betyr at kunnskap flyttes raskere i større økonomiske konsentrasjoner. Dette skjer både fordi det er flere samlingspunkter og møteplasser for innbyggerne der de kan utveksle ideer og tanker og fordi at de ansatte bytter jobb i høyere tempo i store økonomier. Når folk bytter jobb tar de med seg kunnskap mellom arbeidsplasser og dermed øker det totale kompetansenivået. **Samsvar** betyr at det blir bedre match mellom tilbud og etterspørsel i arbeidsmarkedet når det vokser. I et stort arbeidsmarked er det lettere for en bedrift å finne akkurat henne som er perfekt for oppgavene som skal utføres. På samme måte er det lettere for en som leter etter jobb å finne en arbeidsplass der hun

får utnyttet sine kunnskaper best mulig. Alle disse tre faktorene trekker mot at produktiviteten blir høyere når byen vokser.

Kristiansund er i tillegg en populær turistattraksjon, og et nytt flott kulturbygg kan gjøre at flere tilreisende drar innom byen og tilbringer lengere tid der. Det vil gi økt omsetning for bedrifter som selger sine tjenester til turister.

7 Oppsummering

Urbaniseringen i Norge øker kraftig og det har skjedd et markant skifte i utviklingen av norske byer og tettsteder. Årsaken til skiftet er den nasjonale politiske linjen om kompakt byutvikling som har ført til en gradvis fortetting av våre byer. En følge av dette er at fokuset på byenes attraktivitet og betydning øker.

Et samarbeid mellom næringsliv, kommune, kultur og bylivsaktører legger til rette for at tilbudet til byens befolkning øker og blir bredere. Operaen i Oslo er et godt eksempel på et slikt samarbeid. Et bredere tilbud av aktiviteter øker attraktivitet til og bruk av sentrumsområder. Aktivitetstilbudene når ut til flere målgrupper og sentrumsområdene kan brukes gjennom større deler av døgnet.

Et nytt operahus vil tilføre Kristiansund mer kultur som vil gjøre byen mer attraktiv. I tillegg vil kulturhuset øke opplevelsen av urbanitet, som igjen kan øke attraktiviteten. Som tidligere vist i Figur 3-4 er det en sterk positiv korrelasjon mellom urbanitet og befolkningsvekst.

For næringslivet vil et nytt operahus ha to positive effekter. En direkteeffekt som følge av at det skapes en ny møteplass i byen og en indirekte effekt av at det øker attraktiviteten og dermed arbeidsmarkedet. Et større arbeidsmarked vil øke produktiviteten i Kristiansund.

8 Referanser

Gro Sandkjær Hanssen, Hege Hofstad, Inger-Lise Saglie, Petter Næss og Per Gunnar Røe. Hvorfor studere den kompakte byen i *Kompakt byutvikling. Muligheter og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018 (2. opplag)

Matthew Carmona. Re-theorising contemporary public space: a new narrative and a new normative i *Journal of Urbanism: International Research of Placemaking and Urban Sustainability*. DOI: 10.0180/17549175.2014.909581. London; Routledge, 2014

Bjerkeset, Sverre og Jonny Aspen. 'Private-public space in a Nordic context: the Tjuvholmen waterfront development in Oslo'. *Journal of Urban Design*, 2017

Jane Jacobs. *The Uses of Sidewalks: Safety* i Jacobs, J. *The Death and Life of Great American Cities*, Penguin. 1961

Fancourt, Daisy og Finn, Saoirse. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Health Evidence Network synthesis report 67 (2019)